

פרוטוקול מס' 2/א

מישיבת הוועדה לחינוך והתרבות, מיום ג', ט"ז בחשוון
תשט"ז - 1.11.55, בשעה 11.00.

- נוכחים: חברי הוועדה:
- ש. פרסיץ - היו"ר
 - ד. נצר
 - ש. כפרית
 - י. רפאל
 - פ. זואריץ
 - ח. מגורי-כהן
 - ס. ארם
 - א. אבריאל
 - א. רזיאל-נאור
 - א. תלמי

- מזמנים:
- מר אבידור - מנהל משרד החינוך והתרבות
 - מר שריד - סגן מנהל משרד החינוך והתרבות
 - גב' סמנד - היועצת המשפטית של משרד החינוך

- סדר-היום:
1. דין וחשבון על מערכת החינוך בשנת הלימודים תשט"ז;
 2. שונות.

היו"ר ש. פרסיץ: אני פותחת את הישיבה.

לפני שאמסור את רשות הדיבור למר אבידור למסור לנו את סקירתו על מערכת החינוך בשנת הלימודים החדשה, אני חייבת למסור על כמה עניינים סותפים, מה גם שאינני יודעת אם נוכל לקיים מחר את ישיבתנו.

הסנה שלח מכון וייצמן את הדו"ח שלו לחברי הוועדה ולי. אני קיבלתי טופס אחד, אבל חברי הוועדה קיבלו טופס-מה רק שלשה טפסים לעיון. בקשר עם זה הרטתי לעצמיל להעלות הצעה, בשיחה פרטית עם מזכירת הכנסת, לפיה יועמד בחדר ועדת החינוך ארון אשר יוחזקו בו כל התעודות - דינים וחשבונות ופרופוקולים - שאנו זקוקים להן בעבודתנו.

קיבלתי שורה שלמה של מכתבים אשר אין הטיפול בהם, פרט לאחד, דחוף ביותר ואני אשה אותם עד תחילת הטבוע הבא. אולם מכתב אחד אני חייבת להביא, כי הוא דחוף מאד, של מורי אגודת ישראל. מכתב זה נשלח לכב' שר החינוך, העתק ממנו למבקר המדינה, לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת ולמרכזי הסיעות בכנסת. והנה נוסח המכתב:

אנו, ציבור מורי החינוך העצמאי, מוחים בכל לשון של מחאה על הלנת המסמכים זה החודש הרביעי.

שאלתנו אחת, עד מתי נהיה כבנים חורגים?
עד מתי נהיה חוסר למטרות מסחריות בפוליטיקה הבינספלטית? מה חטאן
רבנות הילדים ומאור המורים שנפלו קרבן ברשת ספלטית זאת, והפכו בין
לילה ליצורים חורגים שאין דואג להם?

מי הוא האחראי לחינוך? המטסלה התומכת
ב-70% או החינוך העצמאי הנותן לנו לשבוע חדפת רעב? האם לא תאמר
המטסלה די למסחר בנפשות עלובות אלו? האם ילדים המתחנכים במוסדות
החינוך העצמאי לא יהיו חלק בלתי נפרד מהעם בציון?

אם כן, מדוע לא תדאג המטסלה למורים וגם
לתלמידים אלה?

תביעתנו היא אחת: פיקוח יעיל מצד המטסלה על
תשלום המטכורות בזמן, או ביטול תמיכת המטסלה בחינוך העצמאי אשר תגרור
אחריה ביטול החינוך העצמאי.

יחשב לרבע אדוננו הסר, מה דמות וצורה יש
ללמודים בטעה שהמורים דואגים מדי בקר לפת שחרית לפיהם ולפיות ילדיהם,
סטרם ידעו מפלגה מה היא.

שמא יהיה סוף לדבר?

האם אין חתימות?

א. רוזנאל-גאור:

אנו קיבלנו העתק. אם המכתב הוא מכתב
אנונימי אין לנו מה לספל בו; אבל אם מכתב
זה במקורו - והמקור נשלח לסר החינוך - נתקבל עם חתימות, נשאל את הסר
מה הוא ענה בעמך זה ואז נוכל לדון בענין.

הינו"ר ס. פרסיץ:

לגופו של דבר אענה בעת תשובותינו לשאלות
חברי הועדה. אשר למכתב, הוא אינו חתום
ויש עוד דבר מענין: בשולי המכתב ישנה כתובת ומס' טלפון; הכתובת והמספר
הם של משרד אגודת ישראל בתל-אביב.

מר אגודת:

היה אצלנו מזכיר ארגון המורים של אגודת
ישראל. שאלנו אותו האם מכתב זה יצא מארגון
המורים של אגודת ישראל. התשובה היתה שלילית. אנו מקבלים הרבה מכתבים
כאלה, כולם בלי חתימות.

מר שרד:

אני הנחתי שבמכתב המוקרי ישנן חתימות;
אבל אם אין - ניתן לענין זה ללכת בדרך
המקובלת ובשבוע הבא נטפל בו.

הינו"ר ס. פרסיץ:

בשבוע שעבר הועלה על סדר-היום של מליאת
הכנסת ענין יבוא ספרים לועזיים. יו"ר הכנסת מסומ-מה לא איפשר להציע
דבר שהוא מקובל תמיד במקרים כאלה - להעביר הצעה זו לדיון בוועדא מסותפת
של ועדת החינוך וועדת הכספים, כמו שזה היה מקובל בכנסת הראשונה ובכנסת
השניה. הטאלה הועברה להחלטה של ועדת הכנסת. היום החליטה ועדה זו שתוקם
ועדת מטנה מסותפת לוועדת החינוך וועדת הכספים בה ישתתפו חמשה אנשים מכל
ועדה. ראשות הועדה תיקבע על ידי שני יוסבי-הראש. עלינו לבחור היום ב-
5 חברים שיציגו את ועדת החינוך בוועדה זו.

מ. ארם:

אני מבקש לקיים דיון בוועדת החינוך לפני
שנעביר את הענין לוועדת המטנה.

א. רוזנאל-גאור:

לפי הדיון שהיה בוועדת הכנסת, רצוי מאד
שהועדה תשב עוד השבוע או לכל המאוחר בשבוע
הבא, כי אחרת האוצר יכול לקבוע את המדיניות כראות עיניו, והרי כל מסרת
הועדה היא ליעץ. לכן צריך להמריץ אותה לטבת בעוד מואד, אפילו במחיר
דיון כללי בוועדה.

י. רפאל:
אני אינני רואה צורך לקיים דיון כפול בענין זה: גם בוועדת המסנה וגם במליאת הועדה. ועדת מסנה בדרך-כלל איננה מקבלת הוראות.

הינ"ר ש. פרטיץ:
הפרוצדורה המקובלת אצלנו היא, שמליאת הועדה יכולה ליפות את כוחה של ועדת המסנה, לאחר שהיא דנה והחליטה בענין, אבל כיוון שבוועדתנו יש שורה של חברים חדשים אינני חושבת שמיטהו מהחברים יחפוז לקבל שליחות כזאת ללא יפוי-כוח.

י. רפאל:
אני מציע לא לעכב את הדיון בוועדת המסנה בגלל הדיון במליאת הועדה. אפשר יהיה לקיים דיון מקביל.

הינ"ר ש. פרטיץ:
אני חפצה להציע שנבחר כעת בחברי ועדת המסנה ותרשו לי להודיע לכם מתי נקיים ישיבה קצרה כדי לברר את השאלה.

הוחלט לשגר לוועדת המסנה המסותפת (של ועדת הכספים וועדת החינוך) לענין יבוא ספרים לועזים את ח"כ ש. פרטיץ, א. דזיאל-נאור, א. תלמי, ר. צברי, י. רפאל.

הינ"ר ש. פרטיץ:
אני חפצה להביא את הענין השני שהובא למליאת הכנסת ואני מצטערת שהובא. באותה ישיבה העמדתי את החבר על כך, שענינים שטובאים למליאת הכנסת אינם טובאים בעת ובעונה אחת לוועדה: אם המליאה מחליטה להעביר אותם לוועדה, דיה לצדה בסעתה, בהבאת השאלה לוועדה, ואם סורידים אותה מסדר היום, הנרידה בידי המציע להביא את השאלה לוועדת החינוך בצורה אחרת. אבל לעשות את שני הדברים, אין זה מקובל, ואני מבקש לא לעשות זאת להבא.

אני חייבת לומר לכל החברים החדשים של ועדת החינוך דבר אשר פעם קרה ואני חפצה לקוות שזה לא יקרה יותר. אני מוכרחה להעיד בקטר לכך את תשומת-לבן המיוחדת של ח"כ רפאל. לפי החלטה של ועדת הכנסת אין חברי הכנסת רשאים למסור אינפורמציה לעתונות על דיוני הועדות, היושב-ראש מוסר אינפורמציה על הדיונים. אני הייתי מאד חפצה שנוהג זה ייטמר גם להבא. אם יש לסייעה זו או אחרת שאלות המסעירות אותה במיוחד, והיא מבקשת למצוא להן פורקן, היא תוכל לעשות זאת מבלי למסור לעתונות על הנעשה בוועדה. זוהי החלטה של ועדת הכנסת המחייבת את כל הועדות.

לעצם הענין: השאלה הזו שאנו התחלנו לספל בה, שאלת הקיפוחים של החינוך הממלכתי-דתי, אשר ח"כ רפאל הביא אותה לפנינו, הועברה לוועדה על ידי הכנסת. אנו חייבים לטפל בשאלה זו. כיוון שאנחנו הקדמנו בבירור, ביקשתי את נציגי משרד החינוך וחה"כ רפאל להפגס ולברר את הבעיות האלה. אני מבקשת לסמוע האם דיונים אלה נתקיימו והאם הם נתנו תוצאות מסביעות רצון לסני הצדדים. אם לא - אעמיד את הבעיה לסדר-היום בישיבה הבאה.

מר אבידור:
התקיים דיון בין ח"כ רפאל ובין נציגי משרד החינוך. ענינו בחיטב יכולתנו על שאלותיו.

י. רפאל:
אני העלתי בכנסת לא שאלה אחת אלא שאלות אחדות. הבירור ביני ובין משרד החינוך התחיל, אני חושב שטרם נסתיים. ישנם דברים שאינם נתונים לבירור ביני ובין משרד החינוך: לי יש הצעה של תיקונים בחוק, אבל זה לא ענין של המשרד.

יתכן שחלק מן הדברים יסתדרו, אבל בחלקם צריך להעמידם בסדר-היום.

היו"ר ט. פרסיץ: אנו בעמיד את השאלה על סדר-היום.

אני מבקשת את מר אגידור לפתוח בסקירתו על מערכת החינוך בשנת הלימודים הבאה.

1. דו"ח מערך החינוך על מערכת החינוך בשנת הלימודים תשט"ז - תש"ח

מר אגידור:

מערכת החינוך היסודי לשנת תשט"ז נפתחה ב"ח באלול תשט"ז. ב-5 בספטמבר נפתחו בו ביום כמעט כל בתי-הספר היסודיים בסדר טוב יותר מאשר אי-פעם בתולדות החינוך - הן בתקופת המדינה והן בתקופת הועד הלאומי. שבוע לאחר פתיחת שנת הלימודים, ב-12 בספטמבר, בישיבה החודשית של הנהלת המשרד עם הפיקוח המרכזי ומפקחי המחוזות, שמענו דיונים וחשבוניות מ-6 מפקחי מחוזות על פתיחת שנת הלימודים. הם ציינו קשיים אובייקטיביים, אירגוניים, אבל יחד עם זאת ברצוני לצטט משהו מכל דו"ח, כדי שתבינו מדוע קיבלנו זאת כסיפוק: בתי-הספר מסודרים כולם, אם כי ישנו קושי מסוים באספקה בחל אביב. מפקח מחוז חיפה: כל בתי-הספר במחוז חיפה נפתחו במועד, התקלים אוטרו כולם. מפקח מחוז הדרום: אני מציין בשמחה כי פרט ל-3 בתי-ספר נפתחו כל בתי-הספר במחוז הדרום. מפקח מחוז הצפון: כל בתי-הספר במחוז הצפון נפתחו במועד. במקומות מסוימים חסרו מורים בפנות הגבוהות; המשרות הגבוהות הן בעיקר במקומות בידחים ולא בישובי עולים ונף לא בישובי ספר, אלא בגלל ריחוק המקום אין המורים הולכים לשם. מפקח מחוז ירושלים: במחוז ירושלים נפתחו כל בתי-הספר במועד; ישנה בעיה של עודף מורים. מפקח מחוז המרכז: היו קשיים רבים, אבל כל בתי-הספר נפתחו במועד.

מ. ארם: זה כל גם על בתי-הספר של המיעוטים?

מר אגידור: כן; על כך אדבר לחוד.

קדמה לפתיחת בתי-הספר עבודת אירגון וסידור גמטן שבועות וחודשים. ניסינו להתגבר על הקשיים הסידוריים והאירגוניים התלויים במשרד. ישנה קשיים אובייקטיביים שלא קל להתגבר עליהם; אינני אומר שזה בלתי אפשרי, אבל זה קשה, קשיים שהם מיוחדים לארצנו. ולא אדבר על עליה של ילדים שאיננו יודעים בדיוק בעוד מועד לאן היא תלך. אבל ישנם עוד קשיים אובייקטיביים.

רשמית-כל - תנודת התלמידים בארץ. אין עוד ארץ שיש בה שנה שנה תנועה מתמדת של האוכלוסיה - מן העיר אל הכפר ומן הכפר אל העיר מהפרברים אל מרכזי הערים וממרכזי הערים אל הפרברים והסכונות. זה מקרה על אירגונם של בתי-הספר בעוד מועד. ישנה גם תנועה של מורים; מאות מורים מעתיקים את דירותיהם שנה שנה ויש מאות בקשות להעברה. והם מעתיקים את דירותיהם לא רק מפני שאינם שבעי-רצון, אלא גם בשל בעיות שיכון. המצב הגיע לידי כך שמצאנו לנחוץ להזהיר את המורים שאין להעמיד אותנו בפני עובדה אלא יש להודיע מראש על התוכנית לעבור למקום מגורים אחר. והמדובר אינו דווקא בהעברה ממחוז למחוז אלא באותו מחוז, לפעמים באותה עיר. אלה הם קשיים שאנו מסתדלים להתגבר עליהם.

ענו מקווים שלמרות ההתקדמות שהגענו אליה בראשית שנת הלימודים תשט"ז נלמד עוד מן הסגיאות, כך שנוכל לתקן את המצב בסנים הבאות. אם בשנת תשט"ז ידענו את סידור בתי-הספר באמצע החופש, מטרותנו היא שהילדים העולים באופן טבעי מכתה לכותה, לגביהם יהיו בתי-הספר מסודרים על החקן כבר בסוף שנת הלימודים האולפית.

אם נוכל להגיע לכך בסוף שנת תש"ז - איננו יודעים.

גם בהספקת הציוד לבתי-הספר היתה התקדמות ניכרת, אם כי אי-אפשר היה להדגיק את חסרונם בשנת תש"ז ופה ושם היו תקלות בגלל חוסר אי-בטחנות וכן בגלל פגמים אוביקטיביים אחרים - מחסור ברכב, אי-סיפוק הזמנות על ידי ג'יי-מלאכה וכו'. אנו מקווים כי גם על קשיים אלה נוכל להתקבר בסוף הזמן. השנה פתחנו מחסני ציוד ומספקה במחוז הדרום ומחוזות האזור, דבר שהקל על המצב.

ענין תשלום מסכורת המורים. בסוף 30 שנה היתה זו מסורת, שהמורים נטען 3 חודשים היו מקבלים מפרעות. בשנה שעברה האלחנו להגיע לכך ששלמנו מסכורת בחודש השני לרוב המורים ורק למיעוט מפרעות. השנה האלחנו להקטין את הפרט הזמן להעמידו על חודש ימים בלבד; מסכורת חודש מסמבר שולמה בחודש אוקטובר ל-80% של המורים. 20% קיבלו מפרעות אישיות, ואתם צריכים להגין שיש מורים חדשים שטרם נבדקו מעודותיהם. השנה לא שמענו תלונות ממורים בענין זה.

אשר לבתי-הספר היסודיים עצמם: נפתחו השנה 58 בתי-ספר יסודיים חדשים מהם 43 ממלכתיים ו-15 ממלכתיים-דתיים. לעומת זאת נסגרו 8 בתי-ספר - 4 ממלכתיים ו-4 ממלכתיים-דתיים; הסגירה נעשתה על ידי מיזוגם בבתי-ספר אחרים. כלומר, היתה תוספת של 50 בתי-ספר. מספר בתי-הספר היסודיים במדינה היום הוא 1160, מהם 627 ממלכתיים, 293 ממלכתיים-דתיים, 75 מוכרים - אבל לא רק של אגודת ישראל, יש עוד 4 בתי-ספר מוכרים - 51 מוסדות חינוך יסודיים מיוחדים, 114 בתי-ספר למיעוטיים.

מספרי התלמידים. למעשה עוד לא היה לנו מספר תלמידים, המפקד ייערך רק בקופת חנוכה וחודש לאחר זאת יהיו לנו מספרים מדויקים יותר. המספרים שאביא עכשיו הם מספרים ששנו מקבלים מארבעות מנהלי בתי-הספר והמפקחים ושעל יסודן אנו קובעים את תקן הטיעודים ועל זה אנו קובעים את המצבה. יתכן שהמספרים אינם מדויקים כל-כך, אך לרוב זה פחות מהמציאות. המפקד יכול להוכיח שטולי ישנם עוד אלף - אלפיים תלמידים.

המספר הכולל של תלמידים בבתי-ספר יסודיים היה עם ראשית שנת הלימודים 283,562, ב-23,361 יותר מספר בשנת תש"ז, מתן לכת את מספרי הסוגים הנונים בשנת תש"ז בהשוואה לראשית שנת תש"ז. הידוע לכם הרישום לבתי-הספר היסודיים נקבע חודש אחד בשנה ואולם תמיד אפשר להירשם לבלה המעתיקים את מקום מגורם. וגם לעולים חדשים. תוצאות הרישום טרם קיבלנו, אבל אני רוצה לספור מה הם תוצאות הרישום שקיבלנו עד ראשית שנת הלימודים. הרישום היה לגילאי 5 ו-6. גם כאן אי-אפשר לדייק במספרים מפני שיש הבדל בין השנה של הלשכה המרכזית למסיימתיקה ושנת הלידה שהיא לפי הלוח העברי והיא שנה קצרה יותר. גילאי 5 לפי הלשכה המרכזית למסיימתיקה טוה-1 בינואר עד ל-31 בדצמבר - 40995 ואילו אנו רשמנו רק אלה שנולדו בין ה-21 בדצמבר 1949 עד ה-9 בדצמבר 1950 וקיבלנו לגבי שנתון זה מספר קטן ב-4000. עד ראשית שנת הלימודים ברשמו למעלה מ-80% מגילאי חמט. מהם: 70% לחינוך ממלכתי, היתה עליה ב-3% לבן הממלכתי וירידה לבן המוכר. הבן המוכר קיבל לפני שנה 9.6% ואילו השנה - 7.1%. אשר ליהוס בין החינוך הממלכתי והחינוך הממלכתי דתי - יש יציבות.

הוא הדין בגילאי 6. ברשמו עד ראשית שנת הלימודים למעלה מ-90% ורוב 70% לחינוך הממלכתי. יש העברות רבות לרגל נידודי תלמידים, אבל הם כמותה מבמה ולא הבאנו אותם בחשבון. מחינוך ממלכתי לממלכתי דתי עברו 267 ואילו ממלכתי-דתי לממלכתי - 195 תלמיד. מחינוך מוכר לממלכתי עברו 82 וממלכתי למוכר - 35; ממוכר לממלכתי-דתי עברו 169 ואילו ממלכתי-דתי למוכר - 96. בסך הכל - 844, ויתכן שמספר זה יגדל בינתיים ב-100, כלומר, בסופו של דבר זה פחות מהמציאות האחרון של כל מערכת החינוך.

עוד בעיה בקשר לבני-ספר יסודיים היא בעיית המסמרת השניה. בשנת הלימודים תשט"ו היו 540 כתות במסמרת שניה בכל רחבי המדינה, ברשימת שנת תשט"ז היו 631 כתות. אבל יש להביא בחשבון המסמרת הכתות בארץ עלה בין 350 ל-400 כתות, ואם נוספו כ-90 כתות למסמרת השניה, הרי יש להביא בחשבון את הגידול בהודרי הכתה. מובן מאליו שגם הגידול הטבעי עצמו מחייב אותנו לפתוח כ-300 כתות ויותר כל שנה. אני מדגיש את ענין הגידול הטבעי, מפני שהתיכון של ילדי העליה נפתר על ידי בני-הספר שמקימה הסוכנות בישובים חדשים ולא זו היא הבעיה. הבעיה היא דווקא בישוב הוותיק. לכן, בכדי לחסל את המסמרת השניה עלינו לא רק לבנות כ-300 חדרים מדי שנה בסנה, אלא גם אותם 630, אם, באמר, נראה לחסל אותם במסך 4 או 3 שנים אנו נצטרך לבנות כל שנה כ-450 - 500 חדר. ו-500 חדר זה תקציב של 5 מיליון ל"י, כסף שרוב רובו צריך לבוא מתקציב הפיתוח. זוהי משימה גדולה. הייתי רוצה שתשימו לב על כך בזמן הדיון בתקציב הפיתוח, כי בשנת הכספים הנוכחית אישרתם לנו אגבם 1.5 מיליון ל"י תקציב פיתוח, אבל למעשה מיליון אחד הוצאנו עוד בשנת הכספים 1954/55, זאת אומרת השנה הזו החולצנו עם 500 אלף ל"י, מתוך זה 350 אלף ל"י התחייבנו לתת לקרן המשותפת עם משרד העבודה, בגובה של 700 אלף ל"י, סכום המוקדש לבניית בני-הספר לשיכוני עולים. כך שלרשותנו עמד למעשה רק סכום של 150 אלף ל"י.

הינ'ר ע. פרמיץ: מה בקשר לתוכנית של 7.5 מיליון ל"י להיסול הכתות הקטנות? קיבלתם את הכסף או לא?

מר אבידור: לא קיבלנו.

בעיית המסמרת השניה מקיפה למעשה סקומות מעטים. אתן לכם דוגמאות אחדות: ברמת-גן בעיה זו חמורה מאד. ברמת-גן כ-143 כתות היו 29 במסמרת שניה. בתל-אביב כ-822 כתות היו כ-245 במסמרת שניה. עכשיו חיסלו כ-41 כתה ועד חנוכה יחסלו עוד כ-40 כתות, בסך הכל יחוסלו כ-80 כתות עד חנוכה. בחיפה כ-232 כתות כ-54 הם במסמרת שניה.

בעיית המסמרת השניה היא בעיה כאובה, הדבר קשה לילד, קשה לאם העובדת, אבל המדר זה קיים בארצות הרבה יותר עשירות מארצנו. עם כל מאמצנו להיסול המסמרת השניה תמיד ניתן עדיפות להקמת בני-ספר בשיכוני עולים ובפרברי הערים והיסול המסמרת השניה יהיה תהליך אטי.

אני עובר לפרטת המורים. בסוף שנת הלימודים תשט"ו הוצאנו לפנסיה 47 מורים ומורות, ביניהם 4 גננות. 14 שאיו בגיל 60 הוצאו למחצית פנסיה.

ד. נצר: המורים יוצאים לפנסיה בגיל 65?

מר אבידור: כן, כמו בן פיטרנו בסוף שנת הלימודים במערכת החינוך היסודי העברי 45 מורים מטעמי פדגוגיה ו-15 גננות. מבני-הספר הערביים פיטרנו 120 מורים, מהם 2 שנכסלו כשלון חרוץ בעבודתם. היתר שייכים לסוג שאעמוד עליו כעת: הם היו בחזקת ממלאי-מקום, כלומר הסכלתם לכל היותר היתה 7 כתות בית-ספר עממי. אלה הם מורים אשר במסך 5 שנים הוזהרו להתכונן לבחינות מילואים ופעם אחר פעם סרבו. האמת הטה היא ש-80 מהם כבר נאלצו להתזיר כממלאי-מקום. מצאנו עוד 88 מורים מבין מסיימי בני-הספר התיכוניים, גם כן בלי הכשרה פדגוגית, אבל לפחות סיימו בית-ספר תיכון. ההוצאה הברוכה האחת היא: ברשטו כ-250 מורים לבחינות מילואים. בסך הכל יש כ-700 מורים ערביים.

לרגל יציאה לפנסיה, פיטורין ויציאה לחופשה - של סורות זעיקר - נאלצנו לקבל מורים חדשים. עד כה קיבלנו 870 מורים חדשים ויש לנו ידיעות מפורטות עליהם. מהם 291 מורים חוזרים מהסירות בצבא או חוזרים מחופשה. אלא שלדאבוננו הגדול מתוך 579 המורים החדשים האלה היה חלק של מורים בלתי-מוסמכים. גם מתוך המורים החוזרים קיבלנו בלתי-מוסמכים, כי אלה שהתגייסו לצבא בלתי-מוסמכים חזרו אלינו בלתי-מוסמכים ואנו, בהתאם לחוק, היינו צריכים לקבל אותם. מתוך 870 מורים אלה כ-416 הם בלתי-מוסמכים.

המורים הבלתי-מוסמכים באים משני מקורות: (א) מבין העולים, כל מיני אנשים שנענים למודעותינו בעתונות מסורתן למסוך כל מה שאנחנו יכולים; ויש ביניהם כאלה שהתעודות שלהם אינם בסדר; (ב) גננות שעוברות להוראה וזוהי תופעה שהולכת וגוברת.

מספרים לגבי גננות. נתקבלו 104 גננות חדשות, מהן 16 חוזרות, אם כי סיימו את הסמינריון קרוב ל-400 גננות. אמנם חלק ניכר הלך לצבא, אבל חלק ניכר אחר הלך לגנים פרטיים וזאת היא בעיה. כי אנו מסקייים שכומי כסף גדולים בסמינריונים. מתוך 104 גננות אלה נאלצנו לקבל 26 גננות בלתי-מוסמכות. בחלקן חוזרות מהצבא ובחלקן בסניל מקומות מרוחקים, כאלה שגננות מוסמכות אינן רוצות ללכת אליהם.

עלי לציין בתודה את יחס צה"ל לבעיית המורים. אם בשנה שעברה קיבלנו מצה"ל מ-80 מסיימי סמינרים ושלחנו אותם לישובי ספר, הרי השנה קיבלנו כ-110, והפעם יש 11 מורות דתיות. בשנה שעברה לא יכלנו לשלוח אף אחת, השנה יכ לנו לשלוח גם מורות לבתי-ספר ממלכתיים-דתיים במסגרת גיוס לצה"ל. בשנה שעברה עבדו מורות אלה בתנאי משכורת מיוחדים, השנה תעבודנה בתנאי משכורת רגילים. אנו דואגים מה יהיה בשנה הבאה, כי מהצבא אמרו לנו שזו הפעם האחרונה שיאפשרו הסדר כזה.

אעבר כעת לתוכנית הלימודים, התוכנית אשר נתפרסמה בשני חלקים: חלק אחד עוב בשנת הטי"ו והחלק השני בשנת הטי"ז. כלומר, זוהי השנה הראשונה שהתוכנית נתפרסמה במלואה ואנו מקבלים הדים טובים מהכנסתה לבתי-הספר. יש קשים של התאמה למציאות, יש כמה הערות ותיקונים אשר יובאו בחשבון לקראת הדפסת המהדורה החדשה. אנו חששנו להתאמתה של התוכנית הזאת להתייטנות הקיבוצית העובדת, אולם קיבלנו גם מסג ידיעות שהתוכנית נתקבלה ברצון רב, אם כי מבקשים להכניס בה כמה תיקונים ואנו דנים כעת על כך.

השנה אנו עוסקים בכמה נסויים פדגוגיים לביצוע התוכנית, כמו עבודה עצמית, או ביצוע התוכנית במקצוע זה או אחר בסלימות. הפיקוח המרכזי קבע כמה מוסדות חינוך וכמה כתות לנסויים אלה. תוכנית הלימודים הזו הונהגה כבר גם בבתי-הספר הערביים. כל המורים הערביים קיבלו את התוכנית הזאת, היא תודגמה כמעט כולה לערבית. העיכוב בא במקצועות אחדים שהיינו צריכים לשנות, כמו, למשל, הוראת הלסון הערבית וספרות ערבית, הלסון העברית, היסטוריה, מולדת וגיאוגרפיה, כל המקצועות האלה טעונים סיוע ודברים האלה כבר נמצאים בשלב של עריכה אחרונה. אנו מקווים שתוך חודשיים-שלושה יתפרסמו. המהדורה הראשונה תהיה במסגרת, מכיוון שזה יהיה יותר נסיון. לאחר שנתיים, לאור הניסיון, נוציא אותה לדפוס.

ניסינו גם להנהיג בכתות האודות תוכנית מיוחדת שיט בה הרבה מן המלאכה והחקלאות, ונסיון זה שנעשה עוד בשנה שעברה הורחב כעת. בשנה שעברה עשינו זאת ב-8 כתות, בכמה טרום מקצועית אחת למלאכה וב-7 כתות לחקלאות. השנה הרבחנו את המסגרת ל-28 כתות טרום מקצועיות למלאכה ו-10 לחקלאות. אם בכמה רגילה יש 29 שיעורים בשבוע, בכמה טרום מקצועית למלאכה יש לתלמיד 40 שיעורים ואילו לכתה כולה יש עוד 16 שיעורים, כי אנו מחלקים את הכתה לשניים. בחקלאות במקום 29 שיעורים יש 41 שיעור לתלמיד. קשה עדיין להסיק מסקנות, הניסוי הזה אינו

יכול להסתיים תוך שנתיים, הוא צריך להמשיך לפחות 3 - 4 שנים, על סנת שהנער שיהיה בכתה טרום מקצועית 3 - 4 שנים יוכל שנתיים לפני לכתו לצבא לעסוק במקצוע.

בענין הפיקוח וההדרכה. אנו

הצלחנו להגדיל במקצת את מספר המפקחים, היו גם חלוי גברי. אולם אין בדעתנו להרבות במפקחים כי אם יותר בכוחות הדרכה, ובאמת הצלחנו להגדיל את כוחות ההדרכה במקצועות שונים ל-26. מפקחים יש לנו בסך הכל 124, אבל יש למעשה למעלה מ-150 מסרות של אנשים העוסקים בהדרכה. אבל יש יותר אנשים כי יש חצאי מסרות. הגענו לידי מסקנה שתוספת מפקחים לא תפתור את הבעיה. למעשה, באופן יחסי לארצות אחרות, יש לנו יותר מדריכים ומפקחים שכל ארץ בעולם, אלא שיש עוד גורם אחד: הפיזור של בתי-הספר. אנו ארץ של יטובים קטנים ובתי-ספר קטנים. מה התועלת אם נוסיף עוד 2 - 3 מפקחים לבתי-ספר לנערים עובדים כשיש 200 בתי-ספר מפורזים בכל הארץ? תוספת של רכב עשויה לעזור לנו הרבה יותר מאשר תוספת כוח-אדם, אבל תוספת רכב היא הוצאה עצומה. לכן הכיוון שלנו הוא להגדיל את יעילות עבודתם של האנשים. הלשכות המחוזיות שלנו טוענות: תנו לנו רכב, ולוכיחים לנו בדינים וחשבונות שהמפקחים סכלים את טרביית זמנם בדרכים. לפי דין ואשבון של מפקחת מסורה 40% מזמנה נמצאת בבית-הספר, 10% בישיבות ו-50% בדרכים.

בעיית התזונה: בתחילת שנת הלימודים

היו צריכים בהתאם לתוכנית לאכול 76 אלף ילדים, ב-12 אלף יותר מאשר בראשית שנת התקציב שעברה. למעשה 5 אלפים מאלה לא קיבלו מזון בחודש אוקטובר, למרות זאת שהיה סידור, משני טעמים: א) לגבי אלף ילדים טרם נסתיים הסו"ס עם הרטוריות המקומיות; ב) 4 אלפים ילדים אינם מקבלים מזון מפני שלא נגמרו המכנים. אין לנו לאן להכניס את הצ'ורד. קיבלתי לפני ימים מספר אישור מהאוצר לתוספת הזנת ילדי עולים. אנו מקווים שבטו"ס חודש נובמבר תתרחב דעת ההזנה ותקף גם ילדי עולים, ואם איננו טועה התוספת היתה לעד 12 אלף. עד חודש מרס עלינו לתת הזנה ל-86 אלף ילדים.

הערות אחדות לגבי טוגי חיטך אחרים.

בני ילדים: מספרים סופיים עדיין אין לנו, כי פתיחת הגנים מתאחרת. קיבלנו אמנם את רוב התקנים, והגבנות קיבלו את המסכורת, אבל מספרים מדויקים אין לנו. מתוך התקנים והמצבות יש לי רושם שבגני הילדים העברים אין טינור. חוק הוראת שעה על גילאי חמס לא השפיע לרעה בשנה שעברה, על כן ביטולו בגן העברי לא ניכר. לעומת זאת הורגט ביטול החוק בגן הערבי. שם יש יום יום תוספת של בני ילדים.

אחת הבעיות בגני הילדים היא בעיית

הגנים הפרטיים. בשנה שעברה ערכנו סקר, קיבלנו ידיעות מקיפות מאד, ואנו עוסקים עתה בסיכומים - כיצד לתקן במידה האפשרית את המצב.

בתי-ספר לנערים עובדים. שנה שנה בתי-

ספר אלה היו נפתחים באיחור, לאחר פתיחת בתי-הספר היסודיים, גם מפני שהילדים לא היו באים, גם בגלל זה שרוב המורים הם מורים בבתי-הספר היסודיים. הפעם גם בתי-הספר לנערים עובדים נפתחו בטובע הראשון של שנת הלימודים. מספרים סופיים עוד אין לנו, אבל נעשתה עבודה במצרת. בימים אלה אנו מסיימים את הדפסתה של תוכנית הלימודים לבתי-הספר לנערים עובדים. בית-הספר זה שקיים 30 שנה, עד עכשיו לא היתה לו תוכנית לימודים של מס, אם כי היו נסיונות פה ושם. אמנם תוכניתנו אינה יכולה להיות מבוססת על נסיון, אבל זה יהיה הנסיון הראשון שיהיה לעיני המורים בבתי-הספר לנערים עובדים.

בית-הספר התיכון. גם כאן לא קיבלנו עדיין מספרים מדוייקים, אבל ידיעות המגיעות אלינו מעידות שאין שינויים. היה חסר שמהיה ירדה במספר התלמידים בבית-הספר התיכון, אבל הידיעות שהגיעו אלינו אומרות שאין תנודות. פרט להעברה אל בתי-ספר עירוניים. אני יכול להביא את המספרים של השנה שעברה: בתי-ספר של בוקר 74, בהם כ-14,500 תלמיד; בתי-ספר תיכוניים של ערב 18, בהם כ-2,400 תלמיד.

האם הם באותה רמה?

א. תלמי:

מר אנידור: רובם מכינים את התלמידים לבחינות בגרות. מוסדות המסך 70, בהם 4,500 תלמיד; בסך הכל - 21,400 תלמידים. אני רוצה להפנות את תשומת לבכם על המספר הקטן באופן יחסי של תלמידים במוסדות אלה.

גם בבית-הספר התיכון, למרות שהוא קיים כבר 50 שנה - בפיקוח של מערכת החינוך למעלה מ-30 שנה - לא היתה תוכנית לימודים מטעם רשות מרכזית. זה שנתיים אנו עובדים על תוכנית לימודים, בעיקר לבתי-ספר תיכוניים הדתיים, שהם רבים ואין להם מסורת. בשנה שעברה פרסמנו מערכת שיעורים למגמות שונות. תוכנית הלימודים, בחלקה הראשון, כלומר בכמה מקצועות, תפרסם בחודשים הקרובים.

אנו עומדים לתקן דבר כאוב אחד: לא היתה כל אבחנה בבית-הספר התיכון בין מורה מוסך למורה בלתי-מוסך. השנה אנו בודקים את הסטטוס של כל המורים ויחד עם האוניברסיטה נקבע מה חייב ללמוד המורה הבלתי מוסך כדי לקבל סמיכות.

בכמה בתי-ספר תיכוניים הנהיגו השנה תלבושת אחידה. זה לא היה לפי דרישתנו, אך אנו מבינים על כך בעין טובה. לא התעוררה עדיין שאלת התלבושת לבתי-הספר היסודיים. לגבי האחרונים המצב הוא הרבה יותר קשה, כי יש מאות אלפי תלמידים, ואם נדון בשאלה נצטרך להביא בחשבון גם את האספקט הכלכלי-תעשייתי.

התפתחות סניחה את הדעת אנו רואים בהרחבת פעולות הגדנ"ע בבתי-הספר התיכוניים. אם היו התמדרויות ותלונות מצד מורים, סנהלים ותלמידים, הנה בכנס שהיה של כל בתי-הספר התיכוניים לפני שבועות מספר, היתה אסנס גם בקורת, אבל הכל הביעו את שביעת-רצונם על העבודה הנעשית.

הכנסנו גם את ענין השירות הלאומי: תלמידי כתות י"א אנו מוציאים ליטובי עולים, בסוף השנה שעברה הוצאנו כ-700 תלמיד. הם שוהים שם כשבועיים ועובדים בגתי האיכרים. לפעולה הזו היה הד מצויין בין התלמידים, היא נעשית בשיתוף-פעולה עם הגדנ"ע וגם הצבא עוזר לנו. אנו מקווים בעוד כשבוע, אם המצב הבטחוני ירשה לנו, להוציא את המחזור הראשון לשירות לאומי השנה. ישנה דרישה שהשירות יהיה לא שבועיים כי אם שלשה שבועות, אבל זו כבר בעיה של הארכת שנת הלימודים. התלמידים עובדים במוטבי עולים בחקלאות. הגדנ"ע עוזר לנו מבחינת הציוד ואנו מטלבים את אמוני הגדנ"ע בשעות הפנויות - לאחר יום עבודה של 5 - 6 שעות.

בדברי על החינוך התיכון מסילא עלי לדבר בסתי שאלות הקשורות לחינוך התיכון: בחינות בגרות וסטיפנדיות. בשנת תשט"ו נבחנו בבתי-ספר תיכוניים של בוקר, ערב ובתי-ספר ערביים - 2939 נבחנים; אחוז הנכשלים הוא 25. בארצות תבל שונות יש טאחוז הנכשלים מגיע ל-40 ואפילו 45. הכוונה אינה ללסלזן כולל, יש שנכשלים במקצוע אחד או שניים. מספר הנבחנים הוא כ-450 בערך יותר גדול מאשר בשנה הקודמת.

מספר הנבחנים החיצוניים בשנת תשט"ו היה 1438. כאן אין לומר כמה נכסלו וכמה הצליחו, מפני שלנבחרים חיצוניים ניתנת אפשרות לחלק את הנחינות, באופן שאינם נבחרים בכל המקצועות בנת אחת.

מספר הנבחנים הולך וגדל משנה לשנה, עד כדי כך שיטנם כבר קטיים טכניים: אולמות, אנשים שיסכימו לתקן מחברות, וכיוון שאי-אפשר למצוא אנשים היו תלונות: מדוע עובר זמן כה רב עד לפירסום התוצאות? הטנה הצלחנו במאמצים גדולים להודיע בעוד מועד על התוצאות, אבל החלטנו שני דברים: א) להפריד בין המועדים של הנחינות לתלמידי בית-הספר התיכון ולתלמידי חיצוניים. החל מהשנה הבאה הנחינות לתלמידי בית-הספר התיכוניים יהיו גיוני - יולי ואילו הנחינות לנבחנים חיצוניים יהיו בחנוכה. בין מועדים אלה יערכו בחינות משנה - לאלה ולא לה. ב) לאור העובדה שלא זו בלבד שמספר הנבחנים הולך וגדל אלא עולה גם מספר הנבחנים בסמינריונים - והמחלקה לחינוך תיכון כמעט ואיננה יכולה להתפנות - החלטנו שיש להקים יחידה מיוחדת לבחינות. המחלקה זו תעסוק גם בבחינות הנדרשות על ידי משרדים אחרים, כמו משרד המשפטים הדורש בחינות בעברית, משרד הבריאות - בחינות של אחיות, משרד העבודה - בחינות של מודדים וכו'.

ענין הסטיפנדריות לחינוך תיכון ובמידה מסוימת לחינוך קלאי ומקצועי. יש שני סוגים של סטיפנדריות שהמשרד שלנו מטפל בהן: הסוג האחד מתקציב החינוך התיכון. שליט מתקציב זה מופרש לתמיכות ישירות במוסדות תיכוניים, לפי מספר הכתות. אבל החלק הארי ניתן כסטיפנדריות לתלמידים אשר מצטיינים בלימודיהם במימם את בית-הספר היסודי או בעת לימודיהם בבית-הספר התיכון. השנה הסטיפנדריה הועלתה ל-100 ל"י. בתי-הספר התיכוניים מתמרמרים וטוענים שזה לא רק שאינו מקל עליהם אלא אף מכביד, כי לכל סטיפנדיאנט אנו מבקשים את בית-הספר לתת הנחה בשיעור של 25%. הם אמנם מברכים על התלמידים האלה מפני שהם המעולים ביותר, אבל מתמרמרים על הטידור הכספי הזה.

הסוג השני של סטיפנדריות כולל את הסטיפנדריות הניתנות מהקרן המשותפת למסלה ולסוכנות היהודית. הקרן הזו נועדה לילדי עולים וילדי עדות המזרח - גם שאינם עולים. בקרן מתנהלת על ידי נשיאות משותפת למשרד ולסוכנות; הסוכנות גם בותנת עזרה טכנית בהנהלת העניינים.

ועתה למספרים: בשנת תשט"ז מהתקציב הרגיל של משרד החינוך והתרבות הולקו 4180 סטיפנדריות לעומת 2,720 בשנה החולפת. מתוך 4180 סטיפנדריות שחלקנו השנה 2460 ניתנו לממטייכים - כתות א, י"א וי"ב ו-1400 למתחילים.

א. תלמידי האם יש ידיעות כמה הן בנות?

מ. אגודתנו: אין לי מספרים מדוייקים אבל זה לפי היחס בין בנות ובנים. ישנם תלמידים שבהיכנסם לבית-הספר התיכון לא היו תלמידים טובים - לפעמים היו גם סיבות אובייקטיביות: המצב הכלכלי של ההורים - אבל אחר-כך, בהיכנסם לכתה א' היו תלמידים טובים, ולא היתה אפשרות לתת להם סטיפנדיה. קבענו סבראשית שנת הלימודים תיערך בחינה לתלמידי א וי"א. מאלה יש השנה 386.

אנו שינינו את דרך בחינת התלמידים סטיימו בית-ספר יסודי. בשנה שעברה נערך סקר של רמת הידיעות יחד עם מבחנים פסיכוטכניים. עכשיו יש שתי ועדות: אחת בודקת את הסקר עצמו והשניה צריכה להאיע לנו מהי הדרך הנאותה לבחינת סטיפנדיאנטים בשנה הבאה.

מן הסוג הטוב של סטיפנדיות, אלה של מפעל
 הסטיפנדיות סיסודו של הטוכנות היהודית וממשלת ישראל, חלקנו בסנה
 שעברה 2120: 840 לבתי-ספר תיכוניים, 70 לישיבות, 184 לבתי-מדרש
 למורים וגננות, 453 לבתי-ספר מקצועיים, 380 לבתי-ספר חקלאיים, 193
 לבתי-ספר גבוהים. כשנת חש"ז חלק מילדי עדות המזרח נכללו בקרן
 הסטיפנדיות הרגילה של המשרד, אבל לגבי ילדים עולים אנו הורדנו את
 הרמה הדרושה במבחנים. הענקנו 5100 סטיפנדיות. הוצעה מחליטה על
 סכום הסטיפנדיה אבל הוא על פי רוב מעל 100 ל"י. החלוקה היא כדלהלן:
 לחינוך תיכוני ואקדמאי: ממשיכים 640; חדשים - 430; למסינריונים
 ובתי-ספר גבוהים: ממשיכים 260, חדשים 70; לבתי-ספר מקצועיים (הפעם
 בשי תוף מטרד העבודה): ממשיכים 280, חדשים 720; לבתי-ספר חקלאיים:
 ממשיכים 320, חדשים 280; בסך הכל - 3100. אתם רואים, שמספר הסטיפנדיות,
 הן מתקציב הרגיל של מטרד החינוך והן מן הקרן המשותפת עלה במידה ניכרת.

לגבי הכשרת מורים והשתלמותם: מספר
 התלמידים במסינריונים לא עלה בקצב הנדרש, הסיבות ברורות: הנוער
 ההולך מבית-הספר התיכוני לצבא, לאחר שיחרורו מהצבא אינו מוכן לסבת
 עוד שנתיים על ספסל הלימודים מבלי שטובטח לו פרנסה. עם זאת יש
 לציין עליה קטנה בתלמידים, אבל אלה יותר תלמידים מאשר תלמידים.
 מספר התלמידים במסינריונים עלה, לעומת השנה שעברה ב-130. בכתה א'
 מורים יש השנה 763 לעומת 780 בשנה שעברה. בכתה ב' - 717 לעומת 571
 בשנה שעברה. בכתות הגננות ההפרט אינו גדול: השנה יש 824 תלמידות לעומת
 834 בשנה שעברה. נוסף למסינריונים הרגילים יש שני קורסים שנתיים:
 האחד בנהלל והשני בגבעת ווסינגטון. בשנה שעברה היו שלס מדרשות, היתה
 מדרטה גם בגאר-טבע.

בשנה שעברה הוצאנו מורים בלתי מוסמכים
 מישובי עולים והבאנו אותם למדרשות על מנת לספק את השכלתם. השנה
 אנו יודעים שיהיה מחסור גדול והחלטנו לפתוח קורס לבני 25. בה וטעלה.
 הכרזנו על הרטטה של בני 25 ומעלה עם השכלה מינימלית, ולפי
 הנרטיים יכולנו לפתוח שני מוסדות. בבאר שבע לא פתחנו את המדרטה לא
 בגלל מחסור בתקציב אלא מפני שלא היו מספיק מועמדים. פתחנו בנהלל
 עם 33 תלמידים ודאיים, ולשמחתנו ביניהם 25 גברים. הם החזיינו ללמד
 לפחות 3 שנים בישובי עולים. בגבעת ווסינגטון יש לנו 25 בחורים.
 במוסדות אלה רמת הלימודים היא הרבה יותר טובה מאשר בשנה שעברה.
 הסטיפנדיוניסטים עצמם הם בגיל יותר גבוה, יש להם נסיון חיים יותר.
 כל התלמידים האלה מקבלים כ-500 ל"י הלואה. בשנה אסד תסתלם לאחר
 היכנסם לעבודה. בהלואות אלה יש השתתפות נאה: מצד תנועת המושבים
 בנהלל ומצד תנועת המושבים של הפועל המזרחי בגבעת ווסינגטון. שני
 ארגונים אלה עוזרים לנו הרבה, גם בציווד, ואיננו יודע אם בלי עזרתם
 היינו יכולים לפתוח את המוסדות. החלחנו לספק את מעמדם הכלכלי של
 התלמידים במסינריונים על ידי זה שאלקנו הלואות. 200 נהנו בסכומים
 שונים.

אנו נותנים את דעתנו על בעיית השתלמות
 המורים, מוסמכים ובלתי-מוסמכים. בענין זה יש שותפות אמיצה בינינו
 לבין הסתדרות המורים. החלטנו להקים רשות מרכזית לענין השתלמות,
 משותפת למשרד החינוך ולמרכז המורים. לפי טעה ישנה ועדה משותפת.
 אנו מחפטים כל מיני דרכים להשתלמות, אולי אפילו בדרך של קורספונדנציה,
 מסוג שיט מורים שאי-אפשר להיא אותם למרכזי השתלמות.

הינו"ר ש. פרטיץ: אני מודה לד"ר אבידור על הרצאתו המקיפה
 והכוללת. בסבוע הבא נשמע את סוף הסקירה,
 אחר-כך נטאלה טאלות ונפתח בוויכוח.